

DOI 10.32782/2786-8559/2024-4-9
УДК 336

Гуменюк Роман Васильович

аспірант,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8804-3114>

ResearcherID: JGD-9350-2023

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: СУБ'ЄКТИВНІ ТА ОБ'ЄКТИВНІ ВИМІРИ З ПОЗИЦІЙ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Актуальність статті зумовлена потребами й можливостями забезпечення Україною сприятливого інституційно-правового середовища для залучення іноземних інвестицій у період військового стану та поствоєнний період з метою відбудови та розвитку економіки. Метою статті є дослідження суб'єктивних та об'єктивних вимірів соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій з позицій інституційно-правового регулювання та обґрунтування важливості якісного інституційно-правового регулювання господарської діяльності для підвищення рівня інвестиційної привабливості України. У дослідженні використано історичний і логічний методи для висвітлення сучасного стану справ у сфері залучення іноземних інвестицій в Україну, математико-аналітичні методи, кореляційний аналіз були застосовані для оцінки впливу іноземних інвестицій на макроекономічні показники вітчизняної економіки, методи порівняння й узагальнення стали основою класифікації вимірів соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій на суб'єктивні та об'єктивні. Вказано, що як в умовах війни, так і в умовах повоєнного відновлення економіки України залучення іноземного капіталу має критичне значення. У статті обґрунтована позиція, що незначні суми капіталовкладень можуть здійснюватися іноземними інвесторами і в малорозвинуті економіки з незначним рівнем розвитку інституційно-правового регулювання господарської діяльності, проте виробництво кінцевих продуктів, розвиток капітало- та інтелектуаломістких галузей економіки не можливі без якісного законодавства, інтегрованого до міжнародного правового поля. Дослідження опирається на міждисциплінарний підхід, висвітлюючи можливості синтезу економічних та правових методів для досягнення результатів, наповнених науковою новизною. Головні результати дослідження включають класифікацію вимірів соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій на суб'єктивні та об'єктивні. Дослідження підкреслює практичну цінність наукової оцінки стану соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій, пропонуючи практичні орієнтири для урядовців, правників та аналітиків щодо удосконалення законодавства України з метою покращення рівня її інвестиційної привабливості.

Ключові слова: соціально-економічне середовище, міжнародні інвестиції, інституційно-правове регулювання, система залучення іноземних інвестицій, фінансова безпека.

Roman Gumeniuk

Ivan Franko National University of Lviv

SOCIO-ECONOMIC ENVIRONMENT OF INTERNATIONAL INVESTMENTS: SUBJECTIVE AND OBJECTIVE DIMENSIONS FROM THE STANDPOINT OF INSTITUTIONAL AND LEGAL REGULATION

The relevance of the article is predetermined by needs and opportunities to provide a favorable institutional and legal environment by Ukraine in order to attract foreign investments during the war and post-war period for the purpose of economic reconstruction and development. The aim of the article is to study subjective and objective measurements of socio-economic environment of international investments from the standpoint of institutional and legal regulation; to justify importance of qualitative institutional and legal regulation of economic activity to increase the level of investment attractiveness of Ukraine. Historical and logic methods were applied in the article in order to highlight the current state of attracting foreign investments to Ukraine; mathematical methods were applied to estimate influence of foreign investments on macroeconomic indicators; methods of comparison and generalization were used to classify measure-

ments of socio-economic environment of international investments into subjective and objective. It was highlighted that attracting of foreign capital is critical for Ukraine during the war and post-war period. The article substantiates the point of view that insignificant amount of money can be contributed even to undeveloped economies (with a small level of institutional development and economic activity legal regulation) by foreign investors but production of final products, development of capital and intellectually capacious economy sectors the are impossible without qualified legislation integrated into the European legal field. The research relies on an interdisciplinary approach, which demonstrates how economic and legal methods may be combined to achieve scientific and practical results. The main research results include the division of international investments socio-economic environment dimensions into subjective and objective. The research offers practical guidelines for government officials, lawyers, economists, financiers and analysts to improve the Ukraine legislation in order to increase the state investment attractiveness level.

Keywords: socio-economic environment, international investments, institutional and legal regulation, foreign investment attraction system, financial security.

Вступ. Проблематика оцінки суб'єктивних та об'єктивних вимірів соціально-економічного середовища з позицій інституційно-правового регулювання є надзвичайно актуальною в контексті нестачі внутрішніх ресурсів економіки України для відновлення і розвитку промислово-виробничого комплексу, а відповідно – гострої необхідності залучення зовнішніх джерел фінансування.

Матеріали та методи. Огляд літературних джерел є необхідним етапом дослідження, що визначає сучасний стан знань з питань соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій, його вимірів з позицій інституційно-правового регулювання. Аналіз академічних статей та книг дозволяє ідентифікувати ключові теми, тренди та визначити прогалини у науковому дискурсі. Отримані висновки служать фундаментом для подальших досліджень та формулювання проблематики, яка ще потребує уваги та розв'язання.

Досліджуваній проблематиці присвячено чимало наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, Гордієнко В., Шевченко Н., Сугакова Д. досліджували вплив іноземних інвестицій на розвиток інноваційної діяльності в Україні [1].

Вивченню сучасного стану залучення інвестицій в Україну присвячені праці Копил О. [2].

У працях Саги Д., Кравчука В., Кірчнера Р. представлені результати досліджень впливу прямих іноземних інвестицій на Україну [4].

Наукові праці Крамаренка К. присвячені визначенню місця прямих іноземних інвестицій у системі міжнародних фінансів [5].

Водночас потребують особливої уваги та розв'язання питання характеристики вимірів соціально-економічного середовища, взаємозв'язку інвестиційної привабливості та інституційно-правового регулювання.

У статті використано загальнонаукові методи дослідження, зокрема історичний і логічний методи – для висвітлення сучасного стану справ у сфері залучення іноземних інвестицій в Україну, математико-аналітичні методи, кореляційний аналіз були застосовані для оцінки впливу іноземних інвестицій на макроекономічні показники

вітчизняної економіки, методи порівняння й узагальнення стали основою класифікації вимірів соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій на суб'єктивні та об'єктивні.

Метою статті є дослідження суб'єктивних та об'єктивних вимірів соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій з позицій інституційно-правового регулювання, обґрунтування важливості якісного інституційно-правового регулювання господарської діяльності для підвищення рівня інвестиційної привабливості України. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- Оцінити стан залучення іноземних інвестицій в українську економіку у поточних умовах;
- Визначити виміри соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій та здійснити їх класифікацію на суб'єктивні та об'єктивні;
- Надати наукову оцінку важливості правового середовища, інституційно-правового регулювання господарської діяльності для підвищення рівня інвестиційної привабливості України.

З огляду на те, що оцінка соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій тісно пов'язана з аналізом економічних та правових процесів, доцільно дослідити як макроекономічні показники економіки, зокрема рівень залученості іноземного капіталу, з одного боку, та інституційно-правове регулювання, з іншого, взаємодіють між собою, що є причиною, а що – наслідком, що виступає каталізатором розвитку. Такий підхід дозволяє більш цілеспрямовано та ефективніше розподілити виміри соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій на об'єктивні та суб'єктивні.

Водночас глибоке розуміння соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій може сприяти оперативному регулюванню державними органами економічних процесів, прийняттю нормативно-правових актів, які як запобігатимуть настанню негативних економічних наслідків, так і сприятимуть розвитку інтелектуаломісткої та продукто-орієнтованої економіки.

Результати. Фінанси, економіка та право тісно й органічно пов'язані між собою, адже правова база визначає правила й положення, які регулюють фінансові операції та системи загалом. Закони мають вирішальне значення для забезпечення прозорості, справедливості й підзвітності на фінансових ринках, захисту прав інвесторів і підтримки економічної стабільності на інституційному рівні. Фінансові правила, які стосуються банківської справи, цінних паперів чи оподаткування, є невід'ємними компонентами правової системи, що впорядковує фінансову діяльність.

У той же час, в аналізі системи залучення іноземних інвесторів в економіку України дискусійним залишається питання, що є первинним: у разі наявності ресурсів у певній юрисдикції спершу здійснюється інвестиція, розпочинається бізнес, а тоді органи державної влади створюють необхідне правове поле для ведення господарської діяльності, чи першочергово створюється сприятливе інвестиційне середовище і лише після цього можливе залучення інвестицій. Прихильники першого підходу можуть наводити аргументи щодо ринку криптовалют та віртуальних активів, який почав розвиватися нерегульовано і лише нещодавно законодавчі органи як України, так і іноземних держав прийняли відповідні акти щодо його врегулювання; або ж розвиток ІТ-бізнесу в Україні на початку 2000-х років: незважаючи на недосконалий та неефективний захист прав інтелектуальної власності, високе податкове навантаження або необхідність використання «сірих схем з ФОПами», ІТ-бізнес активно розвивався у зв'язку з наявністю найціннішого ресурсу у цій сфері – висококласних технічних спеціалістів. Контрагументом прихиль-

ників другого підходу може бути те, що в цивілізованому світі жодний інвестор не здійснюватиме капіталовкладень в іноземну юрисдикцію без суворого захисту права власності та зрозумілих правил ведення господарської діяльності, які власне і визначаються нормами права.

В процесі даного дослідження охарактеризуємо стан іноземного інвестування в Україну загалом, виділимо об'єктивні та суб'єктивні виміри ефективності залучення іноземних інвестицій, а також визначимо, який вплив покращення правового регулювання здійснює на збільшення іноземних інвестицій та розвиток соціально-економічного міжнародного інвестиційного середовища.

Згідно із статистичними даними довоєнного періоду, обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну в останні роки збільшувався (за винятком періоду пандемії COVID-19).

Відповідно до досліджень Гордієнко В., Шевченко Н., Сугакової Д. прямі іноземні інвестиції суттєво впливають на ВВП:

На основі побудованої цими дослідниками моделі можна констатувати, що в загальному ВВП України на 54% залежить від прямих іноземних інвестицій.

Копил О. здійснила кореляційний аналіз взаємозв'язку прямих інвестицій та макроекономічних показників розвитку України:

Дослідження Копил О. вказує на те, що збільшення прямих іноземних інвестицій позитивно впливає на зростання експорту, що, зокрема, можна пояснити тим, що клієнтами (покупцями, споживачами) продукції компаній з іноземними інвестиціями часто є також іноземні суб'єкти. Крім того, прямі іноземні інвестиції знижують

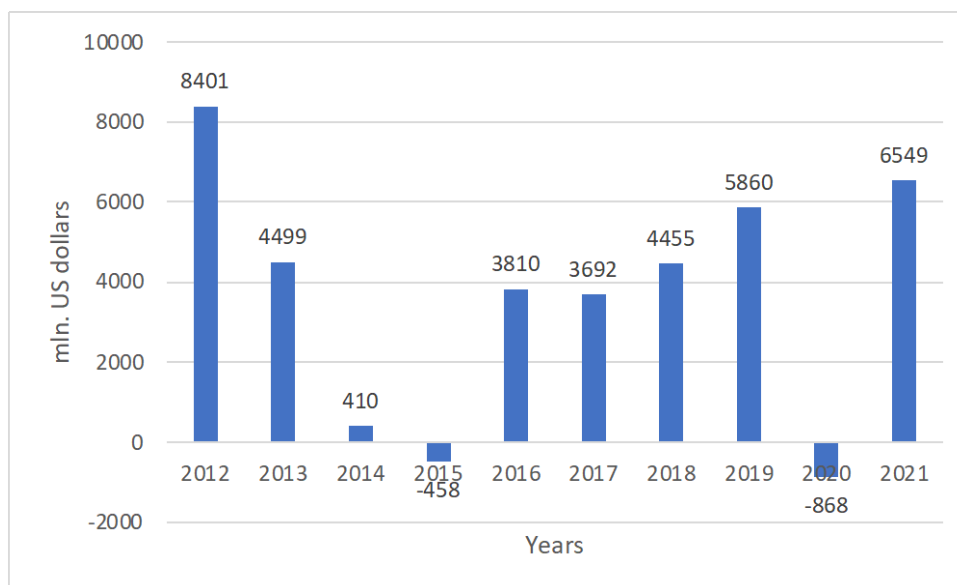

Рисунок 1 – Динаміка прямих іноземних інвестицій в українську економіку

Джерело: підготовлено автором за даними [3]

Таблиця 1 – Залежність ВВП від прямих інвестицій в галузі економіки і в цілому

Галузі	ЕСМ	R ²	Критерій Фішера	Критерій Стьюдента
1. Сільське, лісове та рибне господарство	$Y = 134,7X + 49311$	0,55	Адекватна	Значимі
2. Промисловість	$Y = 5,8X + 63092$	0,45	Адекватна	Значимі
3. Будівництво	$Y = 55,91X + 65236$	0,49	Адекватна	Значимі
4. Оптова та роздрібна торгівля	$Y = 13,1X + 668212$	0,36	Адекватна	Значимі
5. Фінансова та страхова діяльність	$Y = 4,8X + 85723$	0,47	Адекватна	Значимі
6. Операції з нерухомим ма	$Y = 17X + 74476$	0,36	Адекватна	Значимі
7. Освіта	$Y = 989X + 102740$	0,05	Не адекватна	Не значимі
8. Охорона здоров'я та соціальна допомога	$Y = 187,5X + 138958$	0,03	Не адекватна	Не значимі
Прямі інвестиції (по всіх галузях) в економіку України	$Y = 242X + 132109$	0,54	Адекватна	Значимі

Джерело: [1]

Таблиця 2 – Кореляційний аналіз зв'язку прямих інвестицій та макроекономічних показників розвитку України

Залежність показників	Значення коефіцієнту кореляції	Сила зв'язку	Тип зв'язку
Темп росту ВВП і темп росту прямих інвестицій в Україну	0,60	Середня	Прямий
Темп росту ВВП і темп росту прямих інвестицій з України	0,24	Низька	Прямий
Темп росту експорту і темп росту прямих інвестицій в Україну	0,69	Середня	Прямий
Темп росту експорту і темп росту прямих інвестицій з України	0,27	Низька	Прямий
Темп росту імпорту і темп росту прямих інвестицій в Україну	0,54	Середня	Прямий
Темп росту імпорту і темп росту прямих інвестицій з України	0,18	Дуже низька	Прямий
Рівень безробіття і темп росту прямих інвестицій в Україну	-0,57	Середня	Зворотній

Джерело: [2]

Таблиця 3 – Статистичні показники обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку України та роздрібного товарообіг

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн. грн	Роздрібний товарообіг, млн. грн
2002	3686,76	39691
2003	7589,92	49994
2004	9106,65	67556
2005	39971,84	94332
2006	28300,20	129952
2007	49949,55	178233
2008	57402,38	246903
2009	37516,64	230955
2010	51505,35	280890
2011	57367,72	350059
2012	67123,99	405114
2013	35947,01	433081
2014	4870,80	438343
2015	-10002,72	487558
2016	97345,50	555975
2017	98539,48	586330
2018	115117,20	668369
2019	157985,60	793479
2020	-23687,72	868283
2021	216257,58	1044516

Джерело: [3]

рівень безробіття, адже компаніям з іноземним капіталом необхідно наймати працівників серед місцевого населення.

Водночас наявні висновки може суттєво доповнити й уточнити кореляційний аналіз взаємозв'язку прямих іноземних інвестицій в Україну та роздрібного товарообігу на основі статистичних даних за 2002–2021 рр. [3].

За результатами проведеного дослідження коефіцієнт кореляції Пірсона становить 0,61, а коефіцієнт кореляції Фехнера, який багатьма ученими вважається дещо кращим для відносно коротких рядів економічних даних – 0,40, що також свідчить про ймовірний позитивний вплив прямих іноземних інвестицій на роздрібний товарообіг.

Особливу увагу привертають дослідження Німецької Консалтингової Групи, відповідно до якого компанії із значною часткою прямих іноземних інвестицій (не менше 10% у статутному капіталі) становлять близько 5% від всіх компаній, зареєстрованих в Україні. Проте, понад 24% усього капіталу в Україні зосереджено у цих компаніях, у таких підприємствах працевлаштовано понад 20% українських працівників і вони виробляють близько 35% доданої вартості [4]. Зважаючи на високу ймовірність «кругових» інвестицій (іноземних інвестицій, які мають українське походження, але це чітко не зафіксовано у документах), припускаємо, що реальний вплив прямих іноземних інвестицій може бути дещо меншим, але все ж достатньо позитивним.

Крамаренко К. виділяє такі позитивні та негативні наслідки залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України (табл. 4).

На основі проведеного дослідження пропонуємо виділити такі суб'єктивні та об'єктивні

виміри соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій з позицій інституційно-правового регулювання:

Розглядаючи питання суб'єктивних вимірів соціально-економічного середовища варто зазначити, що вплив іноземних інвесторів може бути різним та залежить від інтелектуальних та етичних характеристик сторін інвестиційного процесу. І саме чітке, зрозуміле та якісне законодавство має стати інструментом запобігання негативному впливу.

Розвиток правового регулювання, інтеграція законодавства до міжнародних норм. З однієї сторони іноземні інвестори зацікавлені в роботі по цивілізованих «правилах гри», до яких вони звикли в країні походження, а з іншого – для полегшення ведення бізнесу їхній інтерес може проявлятися і в негативному спрощенні законодавства, зокрема процедур звільнення працівників, обмеженні прав персоналу, зниженні вимог щодо охорони праці та екології, зменшенні ставок податків і т.п., що може мати своїм наслідком негативний соціальний ефект, екологічні кризи та скорочення надходжень у бюджет.

Трансфер технологій, ноу-хау, передових методів управління та маркетингу. У випадку, якщо інвестори з високорозвинутих країн інвестують в Україну, то вітчизняні суб'єкти господарювання, як правило, і будуть реципієнтами технологій, ноу-хау, передових методів управління та маркетингу. В той же час, у випадку форс-мажорних обставин (наприклад, гіпотетично негативного сценарію, при якому війна в Україні триває довго і інвестори з високорозвинутих країн не тільки зменшують фінансування, а й припиняють наявні бізнес-проекти) інвестори з менш розвинутих країн зможуть

Таблиця 4 – Наслідки залучення прямих іноземних інвестицій

Позитивні	Негативні
Трансферт технологій, ноу-хау, передових методів управління та маркетингу	Відтік доходів від вкладень, який іноді більший, ніж самі інвестиції
Можливість сприяння появи нових сучасних технологій	Розвиток різноманітних схем укриття прибутку через недосконалість законодавства
Мультиплікативний ефект для всієї економіки через залучення місцевих ресурсів	Втручання транснаціональних корпорацій в законотворчі процеси держав-реципієнтів ПІІ
Податкові надходження до бюджету	Ігнорування у деяких випадках екологічного й трудового законодавства країни-реципієнта ПІІ, нанесення екологічної шкоди навколишньому середовищу
Збільшення експортних доходів країни- реципієнта	Ризик витіснення національних виробників з ринку
Диверсифікація національної економіки через вкладення у нові сфери діяльності	Висока ймовірність концентрації ПІІ в експортно- сировинному секторі
Заміщення портфельних і боргових капіталів, що сприяє підвищенню стійкості платіжного балансу та фінансової стабільності	Висока ймовірність переключення грошових потоків на закордонних фінансових посередників
Відсутність впливу на обсяги зовнішнього боргу	Експлуатація місцевих сировинних ресурсів
	Залежність країни від іноземного капіталу (за умови значних обсягів ПІІ)

Джерело: [5]

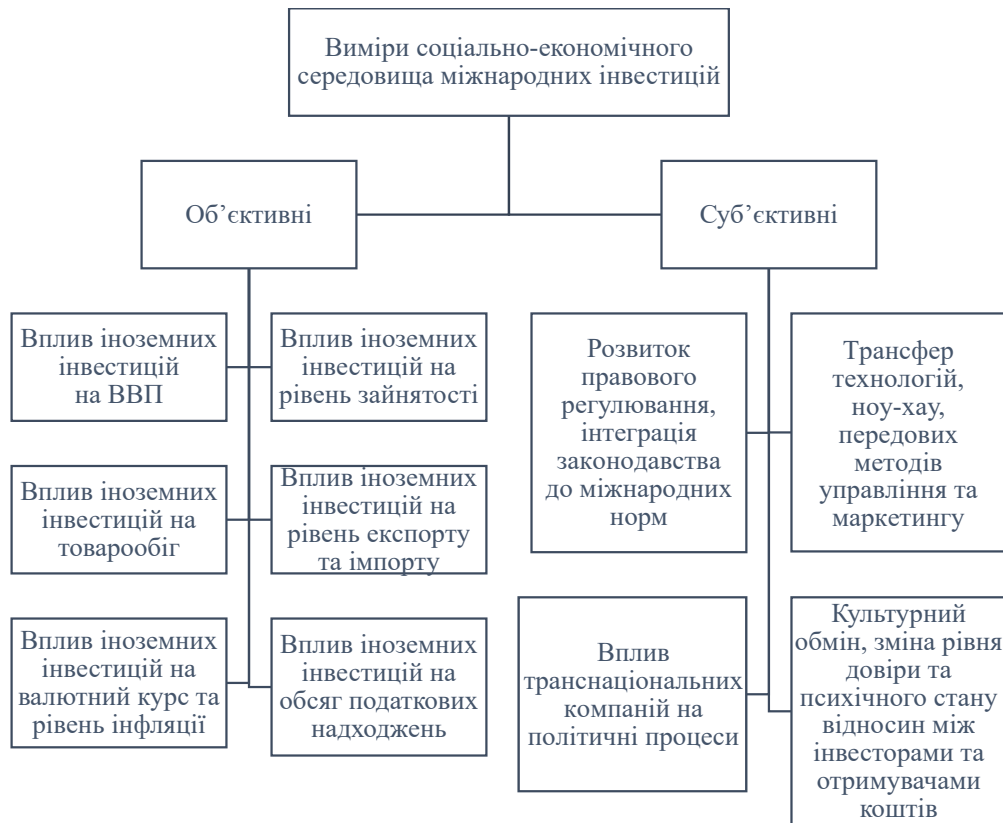

Рисунок 2 – Виміри соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій

Джерело: розробка автора

інвестувати в Україну відносно невеликі кошти і у зв'язку із економічною кризою, високим рівнем безробіття, отримувати від вітчизняних суб'єктів господарювання технології, ноу-хау, передові методи управління та маркетингу, які були освоєні та удосконалені українським бізнесом у довоєнний період.

Культурний обмін, зміна рівня довіри та психічного стану відносин між інвесторами та отримувачами коштів. Інвестори з високорозвинутих країн, зазвичай, звикли дотримуватися не тільки норм права, а й високих етичних стандартів ведення господарської діяльності. Поглиблення співпраці із цивілізованим світом сприятиме належному виконанню сторонами зобов'язань навіть у випадку, коли штрафні санкції за порушення домовленостей не передбачені або їхнє стягнення є процесуально складним. Тобто, зростає рівень довіри між сторонами, а виконання зобов'язань стане не тільки вимогою договору та закону, а й невід'ємним елементом культури ведення бізнесу. Проте, на етапі формування цієї культури інституційно-правове регулювання повинне бути достатньо суворим, особливо увага повинна приділятися виконанню рішень судів та арбітражів однієї юрисдикції в іншій юрисдикції.

Вплив транснаціональних компаній на політичні процеси. Великі транснаціональні компанії можуть мати намір впливати на політичні процеси з метою лобювання власних інтересів, сприяння ухваленню вигідних для них законодавчих актів, збільшення їхнього доступу до ресурсів країни. Тому при прийнятті тих чи інших політичних рішень необхідно враховувати інтереси великих іноземних інвесторів у тій мірі, у якій вони не створюватимуть загрози економічній та фінансовій безпеці України та не завдаватимуть шкоди природі і суспільству.

Досліджуючи питання впливу інституційно-правового регулювання на рівень залучення іноземних інвестицій, висловлюємо гіпотезу, що незначні інвестиції можуть здійснюватися іноземними інвесторами і в недостатньо розвиненій юрисдикції, проте подальше збільшення капіталовкладень можливе лише в прозорому та зрозумілому правовому середовищі.

Так, наприклад, на даний момент на українському IT-ринку найбільша кількість спеціалістів працює в аутсорсингових компаніях (56%) [6], а у продуктових компаніях працює лише 26% [6]. Тобто, аутсорсинговий IT-бізнес більш розвинений у вітчизняній економіці. Ми вважаємо, що на

таку ситуацію суттєво вплинули наступні правові чинники:

– Покупці ІТ-продуктів в переважній більшості є іноземцями, які хочуть придбавати продукт згідно із законами зрозумілої для них іноземної юрисдикції;

– У високотехнологічних галузях важливим є захист прав інтелектуальної власності, чому приділяється більша увага в іноземних юрисдикціях.

У зв'язку з запуском інноваційного правового режиму Дія Сіті, припускаємо, що у повоєнному майбутньому продуктиві ІТ-компанії в Україні розвиватимуться більш динамічно, що однозначно матиме позитивний вплив на економіку, адже кінцеві продукти завжди коштують дорожче, а якщо виробником таких продуктів буде українська компанія, то і податкові надходження у бюджет України збільшаться.

Висновки. В епоху інформаційних технологій та глобалізації транснаціональні компанії доволі часто практикують реєстрацію в одних юрисдикціях, проте залучення ресурсів (зокрема, людського капіталу) по всьому світу. Відповідно найбільшими факторами залучення іноземних інвестицій та боротьби за податкове резидентство інвесторів є:

– Наявність ресурсів у юрисдикції;

– Сприятливе інституційно-правове регулювання в юрисдикції.

Якщо наявність ресурсів є часто природними факторами, на які неможливо вплинути (наприклад, обсяги корисних копалин) або вплив на які потребує значних затрат зусиль і часу (наприклад, рівень кваліфікації та продуктивність людського капіталу), то інституційно-правове регулювання підлягає оперативній зміні.

Україна має значні запаси природних ресурсів. Відповідно, покращення інституційно-правового регулювання може стати каталізатором збільшення обсягів іноземних інвестицій в Україну. Безумовно, на співпрацю з іноземними інвесторами впливають і міжнародні акти та угоди, зміна або долучення до яких потребують зусиль не тільки економістів і юристів, а й політиків та дипломатів. Протягом періоду війни в Україні робота у цьому напрямку не повинна зупинятися.

На основі проведеного дослідження нами були класифіковані виміри соціально-економічного середовища міжнародних інвестицій на об'єктивні та суб'єктивні. Вважаємо, що інституційно-правове регулювання є суб'єктивним виміром. При чому причинно-наслідковий зв'язок між обсягами залучених інвестицій та розвитком інституційно-правового регулювання є двостороннім: незначні суми капіталовкладень можуть здійснюватися іноземними інвесторами і в малорозвинуті економіки з незначним рівнем розвитку інституційно-правового регулювання господарської діяльності, проте виробництво кінцевих продуктів, розвиток капітало- та інтелектуаломістких галузей економіки не можливі без якісного законодавства, інтегрованого до міжнародного правового поля.

Продовжуючи використовувати міждисциплінарні підходи, подальші дослідження доцільно спрямувати на аналіз впливу конкретного нормативно-правового акта на певну галузь економіки. Аналіз сукупності таких впливів сприятиме узагальненню та більш детальному визначенню і характеристиці взаємозв'язку між інституційно-правовим регулюванням та соціально-економічним середовищем міжнародних інвестицій.

Література:

1. Гордієнко В.О., Шевченко Н.І., Сугакова Д.О. Вплив іноземних інвестицій на розвиток інноваційної діяльності в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 9. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/9_2019/23.pdf
2. Копил О.В. Аналіз сучасного стану залучення інвестицій в Україну. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. № 3(26). С. 32–41. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/4830/Kopyl.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
4. Saha D., Kravchuk V., Kirchner R. The economic impact of FDI on Ukraine. German Advisory Group. Institute for Economic Research and Policy Consulting. Berlin/Kyiv, April 2018. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2018/Full_PS_01_2018_en.pdf
5. Крамаренко К.М. Прямі іноземні інвестиції у системі міжнародних фінансів. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/83.pdf
6. Бошняков І., Ізмайлов Н., Зражевський М. Book of Ukrainian Tech. 2023. URL: <https://ain.ua/special/book-of-ukrainian-tech-2022-h1/>

References:

1. Hordienko V., Shevchenko N., Suhakova D. (2019) The impact of foreign investments on the development of innovation activities in Ukraine. *State management: improvement and development*, no. 9. Available at: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/9_2019/23.pdf
2. Kopyl O. (2020) Analysis of the current state of attracting investments in Ukraine. *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, no. 3(26), pp. 32–41. Available at: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/4830/Kopyl.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

-
3. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. Statistical information. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>
 4. Saha D., Kravchuk V., Kirchner R. (April, 2018) The economic impact of FDI on Ukraine. German Advisory Group. Institute for Economic Research and Policy Consulting. Berlin/Kyiv. Available at: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2018/Full_PS_01_2018_en.pdf
 5. Kramarenko K. (2021) Foreign direct investment in the international financial system. *Effective economy*, no. 4. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/83.pdf
 6. Boshnyakov I., Izmaylov N., Zpazhevskiy M. (2023) Book of Ukrainian Tech. Available at: <https://ain.capital/special/book-of-ukrainian-tech-2022-h1/#recources>

Стаття надійшла до редакції 05.03.2024 р.